

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Растригіної Алли Миколаївни на дисертаційне дослідження Лю Сянь «Педагогічні умови методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження та її наукова затребуваність.

Актуальність обраної Лю Сянь теми для дослідження на рівні кандидатської дисертації не викликає сумніву з багатьох міркувань. *По-перше*, це обумовлено загальноновизнаним положенням про те, що за реалій сьогодення, музично-педагогічна освіта не обмежується суто зовнішніми цілями, вона не є соціальним тренінгом чи підготовкою до виконання майбутнім фахівцем функції вчителя-предметника. Сучасна музично-педагогічна освіта є особливим видом трансляції культурно-історичного досвіду, індивідуальне оволодіння змістом якої, стає для майбутнього вчителя музичного мистецтва джерелом його саморозвитку й самореалізації у практичній професійній діяльності, й методично-спрямованої в тому числі.

По-друге, актуалізація проблеми методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі поліфункціональної фахової підготовки й фортепіанної зокрема, відповідає задекларованим у новій редакції Закону України «Про вищу освіту» (від 01.01.2019) завданням щодо поглиблення професійних компетентностей та інноваційної діяльності майбутніх випускників закладів вищої освіти мистецького спрямування з метою підготовки фахівців інноваційного типу, де методична підготовленість має посідати належне місце. І саме за такими критеріями як професіоналізм і інноваційність побудована і представлена до захисту модель формування досліджуваного дисертанткою феномену.

Про-третє, своєчасність звернення до окресленого здобувачкою проблемного поля дослідження зумовлена необхідністю розв'язання низки суперечностей (с.16), пов'язаних з методичним сегментом системи фортепіанної підготовки студентів бакалаврата, подолання яких уможлиблюється за рахунок створення у мистецькому просторі ЗВО відповідних педагогічних умов та впровадження в освітній процес моделі формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва.

По-четвертих, доцільність дослідження педагогічних умов методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки, котра на освітньому рівні бакалавра, хоча в цілому й здійснюється послідовно і системно, але все ж такі її системні сегменти, як методичний і мотиваційний знаходяться у латентному стані, а відтак, потребують невідкладної оптимізації. Це підтверджує відповідність виконаної дисертаційної роботи науковій темі кафедри музичного мистецтва та хореографії «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх

учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (№ 0114U007160), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнській національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків дослідження їх достовірність та повнота викладу в опублікованих працях

Детальне вивчення дисертаційної роботи Лю Сянь дає підстави стверджувати, що основні наукові положення дисертації щодо особливостей фортепіанної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва; визначення змісту основоположних понять дослідження («самореалізація», «самотійність», «самопідготовка», «професійно-педагогічна самореалізація») у контексті професійної самореалізації; сутності і структури феномену «методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва», чинників, принципів та педагогічних умов її формування, а також критеріїв, показників та рівнів сформованості викладено логічно і переконливо й ґрунтуються на результатах власних досліджень дисертантки.

Обраний ракурс розгляду проблеми, де об'єктом дослідження стала професійна підготовка та самопідготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у ЗВО, а предметом – зміст і методика формування їхньої методично-спрямованої самореалізації в системі фортепіанної підготовки, зумовив формулювання мети дослідження. Її досягнення було сконцентровано на обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці педагогічних умов формування досліджуваного феномену, а реалізація здійснювалась на основі ретельно продуманої й послідовно вибудованої структури дисертації, яка дозволила простежити не лише неординарність дослідницького задуму, а й глибину та змістовність вирішення окреслених завдань.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень і висновків рецензованої дисертації забезпечено вагомим теоретичним підґрунтям у царині гуманістичної парадигми, зокрема, засадничими положеннями вітчизняної і зарубіжної наукової спадщини щодо феномену самореалізації та її похідних складників, основоположними принципами педагогіки мистецтва в цілому й професійної, в тому числі й фортепіанної підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва у контексті формування їхньої методично-спрямованої самореалізації; виваженим застосуванням загальнонаукових і конкретно-наукових підходів; глибоким аналізом досліджуваного явища на психолого-педагогічному та професійно-фаховому рівні з огляду специфіку професії, а також використання необхідних і достатніх теоретичних, емпіричних та статичних методів. Ретельне вивчення наукового доробку з обраної проблематики дозволило здобувачці скоректувати напрям наукових розвідок, коректно вибудувати структуру

дослідження та спрогнозувати наукові результати дослідницького пошуку, які повністю відбивають послідовність його розгортання, підтверджуються достатньо високою активністю в апробації матеріалів на конференціях різного рівня та відображаються у 12 одноосібних публікаціях авторки.

Оцінюючи дисертаційну роботу за параметром новизни, вважаємо, що вона є незаперечною. Перш за все, на особливе схвалення заслуговує ґрунтовність представленого в науковій новизні науково-методичного доробку, підтвердженого як основними положеннями та висновками дисертації, так і її змістом в цілому й описаного Лю Сянь у переліку здобутків, що були отримані вперше. Так, авторкою розкрито сутність феномену «методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва»; обґрунтовано й визначено структуру зазначеного феномену; розкрито особливості системи фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на рівні бакалаврату, що функціонує у взаємодії двох інтегрованих блоків й показано, що саме у другому, мотиваційно-неконтрольованому, концентрується умотивованість на методичну самореалізацію; представлено чинники і педагогічні принципи формування досліджуваного явища, виявлено критерії, показники та рівні його сформованості; розроблено модель і педагогічні умови поетапного формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки.

Загальні висновки, де у концентрованому вигляді подано динаміку вирішення ключових проблем дослідження відповідно поставленим у дисертації завданням, підтверджують адекватність й дієвість поданої моделі та ефективність запропонованої методики формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки, здійснюваної на основі поетапного впровадження визначених педагогічних умов.

Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

З огляду на зміст і висновки дисертаційної роботи, достатню апробацію та досить ефективно впровадження результатів дослідження в мистецький освітній процес ЗВО України і Китаю, вважаємо, що матеріали дисертації дійсно здатні слугувати підґрунтям для оновлення змісту навчальних курсів фахового спрямування, зокрема, дисциплін «Курс виконавської майстерності», «Методика фортепіанного навчання» та для складання модулів із самопідготовки до дисциплін «Основний музичний інструмент», «Концертмейстерський клас», «Основи методики роботи з початківцями». Крім того, розроблений дисертанткою елективний курс «Методично-спрямована самореалізація у фортепіанній підготовці вчителя», а також

запропоновані нею тренінги, майстер-класи, проекти, організаційні методичні форми, дійсно можуть застосовуватись в освітньому процесі ЗВО в системі підготовки фахівців мистецького спрямування.

Зміст дисертації, її завершеність і оформлення

Маємо засвідчити, що науково-понятійний апарат дисертації визначено відповідно до обраної теми, чітко й конкретно окреслено об'єкт і предмет дослідження, а мета і завдання погоджено зі структурою та висновками дослідження.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження й складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, 11-ти додатків (32 сторінки), списку використаних джерел до кожного розділу (загальний обсяг – 294 найменування, з них 31 іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації становить 270 сторінки, із них основного тексту – 193. Дисертація містить 3 рисунки та 14 таблиць.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження та її теоретичне підґрунтя, а також зв'язок із науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету, завдання й гіпотезу дослідження; окреслено об'єкт, предмет, методи наукового пошуку й базу дослідницької роботи; аргументовано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; відображено відомості про апробацію і впровадження основних положень дослідження.

Розділ 1. присвячено визначенню теоретичних засад проблеми методично-спрямованої самореалізації майбутніх вчителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки, де дисертантка всебічно схарактеризувала систему фортепіанної підготовки (1.1.), котра дійсно вирізняється особливою складністю її основних компонентів, зумовленою специфікою діяльності вчителя музичного мистецтва. Підкресливши той факт, що фортепіанна підготовка є найскладнішим сегментом професійної підготовки майбутнього фахівця-музиканта, Лю Сянь зацентувала увагу на тих положеннях, котрі зумовлюють її поліфункціональність та інтегрованість й забезпечують компетентне та кваліфіковане застосування фортепіанного виконавства для вирішення різноманітних музично-педагогічних завдань (с.27).

З огляду на необхідність визначення змістових характеристик базової категорії дослідження, у підрозділі 1.1.1. здобувачка зосередила увагу на розглядові сутності психолого-педагогічного контенту поняття «самореалізація» як результату усвідомлення людиною своїх можливостей та прагнення їхньої об'єктивізації у власній життєдіяльності. Важливим є те, що завдяки визначенню категоріальної сутності згаданого поняття в контексті педагогічної діяльності, дослідниці вдалося уточнити поняття «професійно-

педагогічна самореалізація». Схарактеризувавши такі атрибути самореалізації як самостійність і самопідготовка (1.1.2) й розкривши особливості їхнього прояву в системі фортепіанної підготовки, здобувачка довела що саме методична самореалізація може стати тим стратегічним шляхом і визначальним чинником успішної професійної кар'єри майбутніх вчителів музичного мистецтва як в Україні, так і в Китаї.

Глибоким і всебічним вбачається нам представлений у підрозділі 1.1.3. аналіз функцій та системних блоків фортепіанної підготовки студентів бакалаврату. Детально розглянувши кожну з функцій на рівні цілеспрямовано-організованого й неконтрольованого блоків, дисертантка дійшла очевидного висновку про те, що, всі сегменти першого блоку функціонують і реалізуються злагоджено, послідовно й цілеспрямовано, а другий, який складається з методичного й мотиваційного сегментів, об'єктивно існує, але знаходяться в латентному стані розвитку (с.43,45-49), що унеможливує адекватне набуття як загально-професійних, так і фахових компетенцій на основі власного методичного досвіду.

На особливу увагу заслуговує ретельний розгляд у підрозділі 1.2. сутності і структури ключового поняття дослідження, де на основі прискіпливого вивчення існуючого наукового доробку учених України і Китаю щодо специфіки професійної й зокрема, методичної підготовки майбутніх фахівців-музикантів та досліджень, що безпосередньо пов'язані із вивченням складових досліджуваного феномену, дисертантці досить вдало конкретизувала його сутність у широкому та вузькому значенні (с.64), а також представила його компоненту модель з урахуванням методичної специфіки та змістового наповнення (с.с.65-76).

Цілком доречною у визначенні чинників формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки (1.3), стала опора на визначені здобувачкою в якості основокладаючих наукові підходи та застосування у процесі наукового пошуку низки як загальнопедагогічних так і конкретно-прикладних принципів, завдяки яким відбувалось поступове набуття майбутніми фахівцями-музикантами відповідних знань та методичних компетенцій. І хоча деякі принципи під час експериментальної роботи використовувались фрагментарно, дисертантці все ж вдалося засвідчити їхнє глибоке розуміння й виявити належну науково-педагогічну ерудицію, визначаючи їх приналежність до формування досліджуваного феномена.

Особливий науковий інтерес викликає зміст матеріалів, представлених у *другому розділі* дисертації, де у межах двоетапної експериментально-дослідницької роботи, магістральною лінією якої стала цілеспрямована організація самостійної роботи студентів у напрямку опанування відповідних

методичних знань і компетенцій щодо фортепіанного виконавства, було змодельовано педагогічні умови формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва, представлених у підрозділі 2.1.(с.129). За слушним переконанням дисертантки, саме за умов дотримання означеної стратегії дій (с.с.131,136,147) та стимулювання самоорганізації накопичення методичного досвіду в процесі опанування дисциплін фортепіанної підготовки, відбувається формування творчого ставлення до процесу самостійного пошуку методів навчання фортепіанній гри, розвиваються навички рефлексійно-оцінної діяльності у виконавсько-педагогічному процесі.

Дослідження рівнів сформованості (високий «винахідливий», задовільний «умотивований», низький «індиферентний») методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки (2.2.) здійснювалось на основі обґрунтованих критеріїв і показників, розроблених відповідно кожного із представлених структурних компонентів (рис 2.1.). Проведені таким чином діагностично-констатувальні заходи дозволи здобувачці визначити актуальний рівень сформованості досліджуваного явища.

На основі запропонованої моделі та розробки й упровадження експериментальної методики формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва (2.3.), основопокладаючою основою якої стали як визначені педагогічні умови щодо формування та розвитку фахових компетенцій й особистісних якостей у межах компонентів досліджуваного феномену, так і обрані згідно сформульованих принципів наукові підходи й відповідні кожному етапу форми і методи, дисертантці вдалося отримати досить переконливі результати під час формувального експерименту. Аналіз результатів експериментально-дослідної роботи, проведений дослідницею, статистичні данні про які подано у підрозділі 2.4, підтвердили істотність, достовірність та ефективність експериментальної моделі формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки.

Зміст автореферату і опубліковані Лю Сянь праці повністю відтворюють зміст, наукові положення та основні результати дисертаційної роботи.

Значущість отриманих результатів дослідження для науки і практики

До науково обґрунтованих результатів дослідження Лю Сянь, котрі складають його наукову і практичну значущість та дають підстави кваліфікувати його як таке, що привносить нове вирішення проблеми формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх вчителів музичного мистецтва відносяться:

• **Теоретичне обґрунтування та розробка моделі формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва**, що містить у собі чотири взаємопов'язані блоки, де, з огляду на поставлену у дослідженні мету й в опорі на виокремлені наукові підходи (цільове забезпечення) та на основі авторського визначення сутності і змісту категорії «методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва», представлено її компонентну структуру та загальнопедагогічні й конкретно-фахові принципи, відповідно яких відбувався процес формування кожного з компонентів (змістове забезпечення), а також окреслено педагогічні умови та відповідні кожній з них форми і методи (методичне забезпечення), дотримання й перевірка яких на основі розроблених дисертанткою критеріїв, показників їх вияву та рівнів (результативне забезпечення), уможливили сформованість методично-спрямованої самореалізації майбутнього фахівця-музиканта. Вищезазначене, на наш погляд, вагомо увіразає теоретичний концепт дослідження Лю Сянь.

• **Теоретико-методичне обґрунтування, експериментальна перевірка й впровадження авторської методики** формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки, зреалізованої згідно запропонованої моделі за рахунок послідовного впровадження кожної із визначених педагогічних умов на настановно-рефлексійному, компетентнісному та самоорганізаційному етапах відповідно, що здійснювалось у межах елективного курсу та за допомогою практичного застосування під час експерименту розробленої дисертанткою системи форм і методів, що підтверджує практичну значущість дисертації здобувачки.

• **Уточнення сутності наукового поняття** «професійно-педагогічна самореалізація», що інтерпретовано дисертанткою як процес виявлення актуальних для педагогічної діяльності якостей учителя, розвинених особистісних потенціалів та індивідуальних властивостей, відповідних компетентностей, що узагальнено та концентровано характеризують здатність і прагнення особистості вчителя вирішувати широкий спектр професійних завдань, надаючи йому конкурентної переваги.

• **Подальший розвиток** методики підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва за рахунок удосконалення методичного контенту музично-виконавської діяльності студентів-музикантів на освітньому рівні бакалавра.

Таким чином, представлений аналіз результатів здійсненого Лю Сянь теоретико-методичного дослідження з формування методично-спрямованої самореалізації майбутнього учителя музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки, дає підстави до підтвердження його фундаментальності та наукової і практичної цінності для студентів

мистецьких та педагогічних ЗВО України і Китаю. Оскільки саме за рахунок сформованості зазначеного професійно-особистісного утворення, що є процесом і результатом умотивованого фахового зростання, змістовним наповненням якого є прагнення до методичної досконалості у самостійному й ефективному вирішенні музично-педагогічних завдань, майбутній фахівець-музикант може досягти високих результатів у процесі практичної професійної діяльності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи результати представленої Лю Сянь дисертаційної роботи, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і побажання, що носять дискусійний характер:

1. Вказуючи на багатофункціональність та різноманітність фортепіанної підготовки в контексті функцій, що виконує мистецтво взагалі, дисертантці бажано було встановити, які функції виконує методично-спрямована самореалізація в цілісній професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва, та з якими функціями мистецтва в цілому вона може кореспондуватися.

2. Визначаючи атрибутивний характер самостійності та самопідготовки відповідно до категорії самореалізації, дослідниці варто було б вказати, в яких саме видах фортепіано-виконавської діяльності самостійність і самопідготовка активізують прагнення майбутнього вчителя до самореалізації в методичній площині. Крім того, більш логічно було б інформацію про сутність і співвідношення самопідготовки та самостійності подати не в підрозділі 1. 1. 2. , а в підрозділі 1.1.3., де мова йде про системні блоки фортепіанної підготовки.

3. Не викликає сумніву, у контексті характеристики музично-виконавської діяльності студентів-музикантів, доцільність уведення у тезаурус дослідження поняття «інтерпретаційна самостійність», але робота значно виграла, якщо б дисертантка схарактеризувала його більш ґрунтовно і розлого.

4. Слушним у визначенні чинників методично-спрямованої самореалізації є виокремлення й такого специфічного для педагогів-музикантів, як гедоністичний, котрому здобувачка, на жаль, надала лише умовне пояснення. Робота набула б більшої досконалості, як би більшої уваги було приділено роз'ясненню сутності цього чиннику, оскільки не зовсім зрозуміло, як естетична насолода від твору може кореспондуватися з методикою – достатньо технологічним за своїми властивостями явищем освітнього процесу.

5. Дисертація набула б ще більш виразних ознак прогностичності, якби задекларований та обґрунтований принцип гнучкості та мобільності

поведінкових диспозицій знайшов відображення в розкриті ходу формувального експерименту.

6. Застосовуючи метод моделювання музично-методичних паттернів, розуміючи pattern (з англ.) як взірць, доречно було б навести приклади методично-зорієнтованої самореалізації як еталону. Зробити це можна було б під час запровадження другої педагогічної умови, у межах якої екстраполюється досвід видатних педагогів-піаністів.

Водночас, маємо наголосити, що зазначені зауваження і побажання не є концептуальними і не впливають на загальну позитивну оцінку здійсненого дослідження. Рецензована дисертація є самостійною науково-дослідницькою роботою, якій притаманні оригінальність, наукова новизна, високий теоретико-методологічний та методичний рівень. Тож, не викликає сумніву той факт, що дисертанткою отримано нові науково обґрунтовані теоретичні та експериментальні результати, які у своїй сукупності вирішують конкретну наукову задачу і мають суттєве значення для розвитку музично-педагогічної освіти.

Загальні висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість та відповідність дисертації «Педагогічні умови методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки» чинним вимогам пп. 9,11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від № 567 від 24 липня 2013 р. із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 56" від 27.07.2016 р., та іншим інструктивним вимогам МОН України, вважаємо, що її авторка, Лю Сянь, заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри вокально-хорових дисциплін

та методики музичного виховання

ЦДПУ імені Володимира Винниченка

А.М. Растригіна